

A békés világért

Az államok közti háborúk kiküszöbölésének gondolata már a legrégibb időkben is foglalkoztatta az embereket. Jeles filozófusok munkáiban találkozhatunk az „örök béke“ megvalósításának eszméjével; egy olyan államközi szervezet létrehozásának szükségességét hirdették, amely magába tömörítené a világ összes országait, s létének célja és értelme a béke megőrzése, a nemzetközi biztonság szavatolása lenne.

Nem véletlen, hogy az államok és népek békétörekvései, a kollektív biztonság igénye éppen az utóbbi évtizedekben, pontosabban a történelem legpusztítóbb háborújának befejezése után hozta létre az Egyesült Nemzetek Szervezetét, azt a világszervezetet, amely az agresszió megfékezését, a béke megvédését vállalta fő feladatául. A második világháború tanulságaiból okulva, a békeszerető népek és államok mindig figyelemmel kísérték és kísérik az ENSZ munkálatait, céljainak gyakorlati megvalósulását és elsősorban a béke, a nemzetközi biztonság érdekében kifejtett tevékenységét. Ezt a célt szolgálják az ENSZ Alapokmányában lefektetett alapelvek is, amikor a béke és a biztonság közös erőfeszítéssel való szolgálatát, az államok szuverenitásának, a jogegyenlőségnek a tiszteletben tartását, a be nem avatkozást, az erőszakról való lemondást tekintik a Szervezet és a tagállamok elsőrendű feladatának. Ennek az elvnek az alapján — a szocialista államok döntő hatására — tiltják az érvényben levő nemzetközi jogszabályok a támadó háborút, az erőszakkal való fenyegetőzést.

A kollektív biztonság, a meg nem támadás elvének a nemzetek közötti kapcsolatokban való érvényesítése, valamint a megtorlás alkalmazása azzal az állammal szemben, amely megsértette ezt az alapelvet, szükségessé tette az „agresszió“ fogalmának jogi meghatározását. Ennek fontosságát Nicolae Titulescu már a két világháború közti időszakban felismerte. A kiváló diplomata beszédekben többször is hangoztatta: minden elméleti megfontolástól függetlenül pontosan meg kell határozni az agressziót mint pusztá tény, tisztázni kell annak a területnek a fogalmát, amely ellen támadás nem követhető el, vállalni kell az agresszív cselekedetektől való távolmaradás kötelezettségét, még akkor is, ha azt látszólag belügyi vagy nemzetközi megfontolás igazolhatná. Mindez biztos alapot és kiindulási pontot jelentene, s helyettesítené azokat a zavaros eszmei törekvéseket, amelyek a nemzetek és vezetőik erőfeszítéseit uralják.

A fegyveres támadás meghatározására már 1933-ban, a Szovjetunió kezdeményezésére, két egyezményt írtak alá Londonban. Csatlakozott ehhez — a Szovjetunióval határos államokkal együtt — Románia is. De ezek az egyezmények nem váltak általános érvényű nemzetközi jogszabályokká, s az agresszió minden nemzet számára elfogadható meghatározása még jó néhány esztendőttel később.

Ezt a feladatot az ENSZ közgyűlése vállalta magára. Külön szervet hozott létre, amelynek az volt a szerepe, hogy javaslatot készítsen és terjesszen elő az agresszió meghatározásáról. Ebben a bizottságban hazánk is képviseltette magát, s jelentősen hozzájárult a tervezet előkészítéséhez és véglegesítéséhez.

Az ENSZ közgyűlése nagy fontosságot tulajdonított az agresszió pontos meghatározásának, hiszen fegyveres konfliktus esetén a támadó fél megállapítása, majd az Alapokmány VII. fejezetében foglalt szankciók alkalmazása a Biztonsági Tanács számára csak ennek segítségével válhat lehetővé.

Az ENSZ közgyűlésének XXIX. ülészakán (1974) a tagállamok döntő többsége elfogadta a fegyveres agresszió meghatározásáról szóló nagyfontosságú dokumentumot. Ez az okmány általános meghatározást ad. A fegyveres agresszió „egy állam fegyveres erejének felhasználása az ENSZ Alapokmányával össze nem egyeztethető módon, egy másik állam szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen“.

A közgyűlés elfogadta meghatározásból kitűnik, hogy az államok háborús intézkedéseinek elbírálásakor a *prioritás elvét* alkalmazzák. Ennek az elvnek az alapján az az állam a támadó fél, amely *elsőként* követ el agresszív cselekedeteket egy más állam ellen. Ugyanakkor leszögezi, hogy az agresszió tényének megállapításakor figyelembe kell venni azokat a körülményeket, amelyek között a cselekmény történt, nem utolsósorban azok súlyosságát is (2. szakasz). Például egy egyszerű helyi határincidens nem minősülhet támadó cselekedetnek. Szükséges ez a különbségtétel, mivel agresszió esetében a megtámadott államnak joga van az önvédelemhez — ez honvédó háborút jelent.

Az ENSZ agressziót meghatározó okmánya szerint agresszornak tekinthető az az állam, amely elsőnek követi el a következő cselekedetek valamelyikét:

- a) más állam területének fegyveres erővel való megtámadása vagy előzönlése, valamint minden katonai megszállás vagy más országok területének erőszak útján való bekebelezése;
- b) más állam területének bombázása vagy bármilyen fegyver használata egy más ország területe ellen;
- c) más állam partjainak vagy kikötőinek blokádnak alá vétele;
- d) fegyveres támadás egy más állam szárazföldi, tengeri vagy légi hadserege, polgári hajói, illetve légi járművei ellen;
- e) más állam területén állomásozó fegyveres erők felhasználása a megegyezéssel ellentétes módon, vagy ott-tartózkodásuk önkényes meghosszabbítása a két állam közötti megegyezés lejártja után;
- f) az állam területének egy idegen hatalom rendelkezésére bocsátása abból a célból, hogy az támadást indítson egy harmadik állam ellen;
- g) felfegyverzett csoportok, bandák, zsoldosok küldése más állam területére, hogy ott erőszakos cselekedeteket kövessenek el, vagy részt vegyenek bennük (3. szakasz).

Éz a felsorolás nem kimerítő jellegű. Az okmány kimondja, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsának jogában áll az államok más intézkedéseit is agresszív cselekedetnek minősíteni. Éz az előírás kibővíti a Biztonsági Tanács hatáskörét, és főlölegessé teszi azok ellenvetését, akik szükségtelennek vélték az agresszív cselekedetek pontos felsorolását. És valóban, az agresszió meghatározásakor a támadó cselekedetek kimerítő leírása nem lehetséges; nem ismerjük azokat a ténykedéseket, amelyek természetüknél fogva agresszív cselekedetökké válhatnak a jövőben.

Különös fontosságú az okmány 5. szakaszának tartalma, miszerint semmiféle politikai, gazdasági, katonai vagy más természetű megfontolás nem igazolhatja az agressziót. A támadó háború büntett a nemzetközi béke ellen. Az agresszió nemzetközi felelősséggel jár. Mindenféle területszerzés vagy külön előny, amely az agresszió nyomán fakadt, törvényellenes, s mint ilyen el nem ismerhető.

Az ENSZ-nek az agressziót meghatározó alapokmánya ismételtén szentesíti az idegen uralom alatt levő népek számára az önrendelkezés, a szabadság, a függetlenség jogát; hangsúlyozza a népek idegen uralom elleni harcának igazságos jellegét, s hogy ebben más államok és népek is támogathatják őket (7. szakasz).

Az ENSZ említett közgyűlésén elfogadott okmány fordulópontot jelent a nemzetközi jog fejlődésében, elősegíti a béke, a demokratikus alapokra helyezett nemzetközi együttműködés kibontakozását. Az agresszió meghatározása lényegesen hozzájárul a nemzetközi jog demokratikus tartalmának fejlődéséhez, olyan hatásos jogi eszközzé való átalakításához, amely segítséget nyújt egy új gazdasági, politikai világrend megvalósításához, új, valóban demokratikus nemzetközi kapcsolat megteremtéséhez. És az új nemzetközi kapcsolatok szükségszerűen az agresszív cselekedetektől való távolmaradást feltételezik.

Az agresszió meghatározásának nemzetközi tiszteletben tartásától nagymértékben függ a fegyveres támadás elkerülése, a háborúmentes világ megteremtése.

Martian I. Niciu